

**Ministerieel besluit houdende bescherming als monument van de parochiekerk
Sint-Carolus Borromeus en de omgeving als dorpsgezicht te Westerlo
(Heultje)**

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR,
INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7 ;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 24 juli 2009;

Gelet op het ministerieel besluit van 07 mei 2009 houdende vaststelling van een ontwerp van lijst van de parochiekerk Sint-Carolus-Borromeus en de omgeving als dorpsgezicht;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 01 oktober 2009,

BESLUIT :

Artikel 1. Wordt beschermd, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009:

1° Wegens de artistieke en historische waarde:

- als monument:

parochiekerk St.-Carolus Borromeus, gelegen te Westerlo - Heultjedorp :
bekend ten kadaster:

Westerlo, 1e afdeling, sectie D, perceelnummers 994/02F, 994/02G.

2° Wegens de historische en volkskundige waarde:

- als dorpsgezicht:

Westerlo-Heultje: plein, pastorie, parochiecentrum, voormalig klooster annex school, gelegen te Westerlo, Gravin de Merodestraat 17, 19; Heultjedorp, 2; Processieweg 1;

bekend ten kadaster:

Westerlo, 1e afdeling, sectie D, perceelnummers 1018K, 1018L, 939W3, 939X3, 992S, 994/02F, 994/02G.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

als monument

Wegens de *historische*, meer bepaald de *architectuurhistorische* en *artistieke* waarde De St.-Carolus Borromeuskerk, gelegen te Westerlo-Heultje, Heultjedorp z. nr.

De *historische*, meer bepaald de *architectuurhistorische* waarde wordt omschreven als volgt:

De neogotische St.- Carolus Borromeuskerk te Westerlo-Heultje, gebouwd in 1896-1898 naar ontwerp van P. Langerock, is één van de zeldzame exemplaren in de provincie Antwerpen ontworpen door een St.-Lucasarchitect en vertoont in bepaalde kenmerken visies eigen aan de St.-Lucasbeweging. Het oorspronkelijke planconcept van eind 19de eeuw, een éénbeukige kruiskerk met toren, koor en kerkhof, bleef gaaf bewaard.

Zowel binnen de 19de eeuwse kerkbouw als binnen het kerkelijk totaaloeuvre van P. Langerock is hier sprake van een vrij zeldzaam architectuurconcept wat zich vooral uit in de plattegrond, het kleinschalige type van een éénbeukige kruiskerk, de aandacht voor zichtbare materialen en structuren zoals de tegelvloer en de ziende kap. Naast zijn voorkeur voor de Brabantse gotiek, liet Langerock zich tevens sterk beïnvloeden door de lokale gotische architectuur. Zo refereert de afwisseling van bakstenen metselwerk met zandsteen aan de laatmiddeleeuwse baksteengotiek in de Kempen. De voor bescherming voorgestelde afbakening omvat de kerk met omhaagd kerkhof; elementen zoals het kerkhof zijn inherent aan het toenmalige kerkconcept en maken intrinsiek deel uit van het geheel.

De *artistieke* waarde wordt omschreven als volgt:

De neogotische St.Carolus Borromeuskerk te Westerlo-Heultje (1896-1898) behield haar oorspronkelijk planconcept, een éénbeukige kruiskerk, uitgevoerd met een opvallend goede verhouding tussen de diverse volumes. Het interieur wordt gekenmerkt door een eenvoudig vanuit en in harmonie met het kerkgebouw bedacht geheel van binnenarchitectuur, afwerking, beeldhouwwerk en meubilair.

als dorpsgezicht

Wegens de historische waarde, en meer bepaald de architectuurhistorische en de stedenbouwkundige waarde en de volkskundige waarde

Het plein met de parochiekerk St.-Carolus Borromeus (Heultjedorp), de pastorie (Processieweg nr. 1), het parochiecentrum (Heultjedorp nr. 2) en het klooster annex school (Gravin de Merodestraat nrs. 17-19), gelegen te Westerlo-Heultje

De *historische* waarde wordt omschreven als volgt:

Dit geheel van gebouwen bestaande uit een kerk, pastorie, parochiecentrum, tussenliggend plein met beelden en klooster annex school weerspiegelt de identiteit van het gehucht Westerlo-Heultje en zijn relatie met de adellijke familie de Merode. Westerlo-Heultje is een voorbeeld van een gehucht dat zich op het einde van de 19de eeuw ontwikkeld heeft in het ontginningsgebied van de Kempen. Uniek voor Heultje is dat het hier werkelijk om een 'stichtingsdorp' gaat: onder impuls en met de financiële bijdrage van gravin Jeanne de Mérode (1853-1944), de tweede ongehuwde dochter van Graaf Charles-Antoine de Mérode-Westerloo, ontstond een nieuwe zelfstandige dorpsgemeenschap met een eigen parochiale en sociale infrastructuur.

De *historische*, meer bepaald de *architectuurhistorische* waarde wordt omschreven als volgt:

De uitbouw van dit 'stichtingsdorp' weerspiegelt de invloed van de eeuwenlange aanwezigheid van een adellijke familie op het bouwkundige patrimonium van een bepaalde regio. Dit grootschalige project, gefaseerd voltooid in de periode 1894-1922, is één van de vele opdrachten die de familie de Merode toevertrouwde aan de Leuvense architect Pieter Langerock (1859-1923). Voor Gravin Jeanne de Merode (1853-1944), verwant met het ultramontaanse St.-Lucasmilieu en zeer actief in katholieke bewegingen, lag de keuze van Langerock, opgeleid aan de Gentse St.-Lucasschool en stagiair van Joris Helleputte, voor het bouwproject in Heultje dan ook voor de hand. De gehuchtskern van Westerlo-Heultje bestaat uit een gaaf bewaard geheel van rondom een plein gelegen hoofdgebouwen (kerk, pastorie, parochiecentrum, klooster annex school) die een architecturaal ensemble vormen in een eenvoudige neogotische of neotraditionele baksteenarchitectuur.

- De St.-Carolus Borromeuskerk (1894-1896) is een harmonieus voorbeeld van een landelijke parochiekerk in neogotische stijl, met kenmerken eigen aan de St.-Lucasneogotiek, maar tegelijk ook referenties aan de lokale bouwtraditie. Het oorspronkelijke planconcept van eind 19de eeuw, een éénbeukige kruiskerk met toren, koor en kerkhof bleef gaaf bewaard. Het kerkhof is inherent aan het toenmalige kerkconcept en wordt aldus mee opgenomen in de afbakening.

- De gaaf bewaarde uitwendige vormgeving en planindeling (1894-1896) van de pastorie beantwoordt aan de geijkte bouwtypologie van de pastoorswoning uit de 19de-vroeg 20^e eeuw. De zij- en achtergevels hebben evenzeer intrinsieke erfgoedwaarde, het volledige perceel van de pastorie met voor- en achtertuin is inherent aan het toenmalige pastorieconcept en wordt aldus mee opgenomen in de afbakening.

- Het plein maakt intrinsiek deel uit van het geheel: het creëert een zekere ruimtelijkheid waardoor de monumentaliteit van de diverse gebouwen tot zijn recht komt.

- De Lourdesgrot in de bidtuin is een representatief voorbeeld van de zogenaamde 'kunstbeton' in religieuze context uit het midden van de 20^e eeuw.

- Het oorspronkelijke schoolconcept bleef gaaf bewaard en is nog sterk gebaseerd op de 19de eeuwse typologieën met als vaste componenten de rondom een speelplaats gegroepeerde klassenvleugels, de typische gaanderijen en "gemakken" en de afsluitingsmuur met poort. Het klooster en de schoolgebouwen getuigen van een eenvoudige en verzorgde vormtaal en een beperkt materiaalgebruik: rechthoekige baksteenconstructies onder zadeldaken met een minimaal gebruik van natuursteen in een bouwstijl met neotraditionele en/of neogotische elementen. Het rijker uitgewerkte kloostergebouw verleent het geheel een monumentale indruk en

bevestigt de sociale positie van de zusters in de dorpsgemeenschap. Naast de beeldbepalende straatgevels van het klooster- en schoolcomplex, hebben van het klooster tevens de achter- en zijgevels en het bijgebouw en van de school alle op de speelplaats uitgevende gevels en bijgebouwen alsook de speelplaats zelf intrinsieke erfgoedwaarde als inherente delen van het oorspronkelijke klooster- en schoolconcept.

De *historische*, meer bepaald de *stedenbouwkundige* waarde wordt omschreven als volgt:

Westerlo-Heultje is een voorbeeld van een nieuw in de 19de eeuw ontstaan landelijk gehucht dat onder impuls en met financiële bijdrage van het plaatselijke mecenaat gesticht werd en uitgroeide tot een zelfstandige dorpsgemeenschap met een eigen parochiale en sociale infrastructuur. Het beeldbepalende geheel is een door dezelfde architect ontworpen ensemble van kerk, pastorie en parochiecentrum rondom een centraal plein alsook een verderaf gelegen klooster annex school dat de gehuchtskern sterk karakteriseert, domineert en structureert.

De *volkskundige* waarde wordt omschreven als volgt:

Religieuze 'monumenten' zoals de bidtuin met Lourdesgrot en Calvarie alsook de heiligenbeelden op het plein zijn de materiële getuigen van een intense volksdevotie kenmerkend voor het katholieke 'réveil' en opflakkerende volksgeloof na de twee wereldoorlogen. De Lourdesgrot te Westerlo-Heultje is een gaaf bewaard en bescheiden voorbeeld van een 'vrije copie' in klein formaat van de grot te Lourdes.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse Regering van 23 juni 2006 en 5 juni 2009 (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994, 22 augustus 2006 en 18 september 2009).

Brussel, 21-04-2010

Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering,
Toerisme en Vlaamse Rand

Geert BOURGEOIS